A község felszabadulás utáni története: 1945 – 1949 között

Derzstomaj felszabadulásának első jelentős eredménye, hogy Tiszaderzs községben, 1945. február 2-án megalakult az **Ideiglenes Nemzeti Bizottság**. A bizottság még ekkor választás nélkül jött létre. Tagjai egyben képviselőtestületi tagok is voltak. 1946. március 1-jei időponttal a 151 925/1946.III.9. számú rendelettel alakult Tomajmonostora új kis községet közigazgatási szempontból Kunhegyes nagyközséghez osztották be. A kisközség lélekszáma 1310 volt. A település nevének megválasztását a közgyűlés állapította meg. A név:
Tomajmonostor
adva volt a régebbi időkből, mivel a Tomaj-nemzetség bírta ezt a birtokot ősidők óta. Ugyan így történt a monostor kifejezés megválasztása /erre már utaltam korábban/ is. No és az ”a” betű? Ennek is története van. Csirmaz István tiszaszentimrei plébános /katolikus egyházilag oda tartozott a falu/ fejében született meg a gondolat, hogy Tomajmonostor név 13 betűből áll, ami bizony szerencsétlenséget jelentene, és már eleve sok bajt hozhat az új községre, ha ennyi betűből állna a neve. Ezért javasolta a Tomajmonostor után egy ”a” betű hozzátevését, ami már a 14.
Így lett az új község neve:
Tomajmonostora
. A sok probléma között a legnagyobbat a háború utáni élet megindítása jelentette. Amihez a legfőbb alapot a parasztság évszázados álmának végrehajtása, a földosztás jelentette. A képviselőtestület bevonásával létrehozták a 16 tagú
Földosztó Bizottságot
. A földosztás nyílhúzással történt, a terület nagyságának megfelelő színű cédulával. Három kataszterhold földet kapott az a család, ahol egy gyerek volt. Minden további gyerek után 1 kh-dal növelték a terület nagyságát és ennek megfelelően a kihúzandó cédula színét. Átlag 5 kh. föld jutott egy-egy igénylő családnak. A lakosság vetőmag és egyéb, a munkálatokhoz szükséges felszerelésének kiküszöbölésére létrehozták a Földműves Szövetkezetet. 1945-ben két párt alakult meg: a
Kisgazda Párt
Báthori Árpád elnökletével és a
Nemzeti Paraszt Párt
Lakatos János elnökletével. 1947-ben alakult meg a
Magyar Kommunista Párt
15 taggal és a
Szociáldemokrata Párt
13 fővel. 1947. február 24-én alakult meg a község életében az első sport szervezet:
Kinizsi Sport Egyesület
néven. Néhány nappal a Kinizsi Sport Egylet megalakulása előtt február 21-én jött létre az

akkori művelődést szolgáló
Polgári Olvasó Kör
. 1948. június 16-án az országgyűlés elsöprő többséggel megszavazta az iskolák államosításának törvényét. Ezzel több, mint 5 ezer nem állami iskola került a nép kezébe. Köztük a tomajmonostorai iskola is, mely a Vallás és Közoktatási Minisztérium véghatározatával nyert államosítást.

A község története 1950-1970 között

1950. október 22-én községünkben is megtörtént az első tanácstagi választás, melynek során 25 körzet lakossága tanácstagjain és 7 végrehajtó bizottsági tagon keresztül gyakorolta a hatalmat. A tanácsi szervező, irányító, ellenőrző munkában igen nagy segítséget jelentett, hogy 1950-ben megépült az új korszerű tanácsháza. A végrehajtó bizottságnak a lakosság beadási kötelezettségének teljesítése mellett jutott ideje és ereje, hogy megkezdje a község járdásítását és az egyéni kultúrához szükséges villanyhálózat bővítését. 1952-ben a tanácsház mellett újabb jelentős középülettel gazdagodott kis községünk: felépült az orvosi rendelővel egybeépített orvos lakás. Orvosa azonban csak 1958. januárjában lett a községnek. Az 1940-es évek végén kialakított utcáknak nevet adtak és a lakóházakat házszámmal látták el. A lakosság és a tanács vezetőinek egyik legnagyobb problémája a belvíztelenítés. Igaz, a lakosság társadalmi munkával igyekezett az árkokat kiásni, de ezzel nem tudták levezetni a község területén lévő vizeket. Ehhez egészen nagy beruházásra lett volna szükség. Az iskolázást és a városokba történő munkavállalást akadályozta a vonat vagy autóbusz közlekedés hiánya. A vasútvonal bekötésére községünkben még a legoptimistább egyének sem gondoltak. A mindennapos autóbusz járat bevezetésére azonban csak 1958. október 1-jén került sor. 1965-re következetesen takarékos pénzügyi gazdálkodással és a lakosság társadalmi munkájával a község minden utcáján járdát építettek. 1968 végére pedig minden lakóház előtt villanyvezeték jelzi, hogy befejeződött a község villamosítása. 1948. júliusában megszűnt a Magyar Kommunista Párt. Helyébe a MKP és a SZDP egyesüléséből létrejött **Magyar Dolgozók Pártja**
lépett, mely 1956. október végén oszlott fel. Az új marxista párt a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakítására 1957. januárjában került sor. A párttagok és párton kívüliek összefogására jött létre a
Hazafias Népfront
. A HNF jelentősége különösen a tanácstagi választások alkalmával jelentős, amikor az egyes tanácstagi jelölteket javasolja tanácstagnak vagy nem. Ezen kívül a lakosság erkölcsi –politikai-világnézeti nevelésében játszik szerepet az MSZMP-vel együtt.

 Gazdasági élet

A felszabadulás, majd az ezt követő földosztás után Tomajmonostorán is jelentősen fellendült a kisparaszti gazdálkodás. Olyan lendületet vett a cseléd és zsellérsorból felszabadult földműves élete és munkakedve, amilyenre még soha nem volt példa. A község területén 290 önálló földműves gazdából 150 újgazda dolgozott kis parcelláján. Ezt a kisparaszti gazdálkodást egészítette ki 1948. őszén a **Petőfi** néven alakult **termelőszövetkezet**. A termelőszövetkezet életében és fejlődésében is törés állt be 1956 őszén, amikor szinte teljesen feloszlott. Új fejezetet nyitott meg Tomajmonostora gazdasági életében is az 1959-es év, amikor országos viszonylatban is fellendült a termelőszövetkezeti mozgalom. A termelőszövetkezet és a tagság létszámával kapcsolatban nagyon figyelemre méltó tény, hogy a géppark növekedésével az azelőtt 10 évvel szükséges 200 fő körüli létszámú ember munkáját már 100 is képes volt elvégezni.

Társadalmi élet

A község lélekszáma az 1869. évi népszámlálást alapul véve jelentősen szaporodott. A felszabadulás előtt mintegy 250 lakóház volt. Abból is aránylag sok volt a tanya. A felszabadulás után e tekintetben is megváltozott a község képe, mert több mint 100 lakóházat építettek. Egyre többen építenek szép, erős kerítéseket /a felszabadulás előtt nem volt kerítés/.Az 1950-es évek közepén városokba eljárók száma nem növekedett, hanem inkább csökkent. Többen végleg elköltöztek a városokba. Ma már sok ipari jellegű munka ellátását igyekeznek a községhez közelebbi településen végezni pl. Kunhegyesen vagy újabban Kiskörén. A munkásság létszáma mellett jelentős tényezőként kell említenem, hogy különösen az 1959-60-as évektől kezdődően évente átlagban 8-10 gyerek folytatja tanulmányait középiskolákban. A végzettek közül egyre többen értelmiségivé válva szellemi munkát igyekeznek folytatni, vagy az ipar területén elhelyezkedni.Az iskolák államosításával az állandó -heti kétszeri- filmvetítéssel, a téli ismeretterjesztő előadások tartásával és egyéb tevékenységi formákkal kis községünkben is a nép kincsévé vált a kultúra gyakorlása. Jelentős volt a kisgyerekes anyák és gyermekeik életében, hogy 1955-ben beindult az óvodai foglalkozás. Kezdetben az orvosi rendelőben, majd 1957/58-tól a mai óvoda épületében egy csoporttal. 1964/65-től kezdve pedig két csoporttal: kis- és nagycsoport. A hetente kétszeri mozi előadás mellett községünkben is több –de nem elég- lehetőség van kultúrálódásra és szórakozásra. E téren jelentős fejlődés és változás tapasztalható az 1965. augusztus 20-ára megépült Művelődési Otthon megnyitása óta. Klub szobájában rádió, tv, és 22 db folyóirat szolgálja a lakosságot, az ismeretterjesztő előadások, a ritkán tartandó táncmulatságok és műsoros estek mellett. Az új Művelődési Otthonban kapott helyet a községi könyvtár.1947-ben megalakult a sportkör labdarugó csapata, majd 1960-tól megindult a munka a kézilabda, az asztalitenisz és sakk szakosztályban is. Az említett 4 szakosztályon kívül a spartakiádokon női és férfi atlétikában is értek el eredményeket a község fiataljai.

Felhasznált irodalom:

Kovács Béla: Tomajmonostora története (1969)